

GEPARK

Onderwijsexcursie Geologie van het Gooi en Eemland

door Hans Hoes

De docenten van de Huizermaat Scholengemeenschap hadden geen betere dag dan 12 april kunnen kiezen voor de veldwerkexcursie van de tweede klassen (van mavo tot VWO). Het was de eerste zomerse dag (meer dan 20 graden) van 2022. Deze dag is een onderdeel van het Hoofdstuk over landschappen in Nederland zegt Arjen van der Bij, de docent die de dag heeft voorbereid. Op school is extra aandacht besteed aan het verschil in bodem en de ontstaansgeschiedenis van hoog en laag Nederland. Dit past in het vak Oriëntatie op de samenleving, aardrijkskunde en geschiedenis. De ideeën worden afgestemd met Omgevingseducatie, die met de IVN ook voor ondersteuning op de dag zelf zorgt.

In groepjes van vier of vijf fietsten de leerlingen van school via de Woensbergweg en de Tafelberg naar het Eemland of andersom. Doel van de veldwerkexcursie is het ontstaan en de ontwikkeling van de Gooise stuwwal en de Eempolder te leren kennen. Praktisch leren dus. Door te kijken en tekenen hoe de horizon van de Eempolder er uit ziet, is dat natuurlijk ontstaan of door menselijk ingrijpen? Maar ook door via een grondboring de verschillende aardlagen te ontdekken en voelen tot 200.000 jaren terug. Bij de boring op de Woensbergweg was alleen stuif- en dekzand naar boven gekomen, kenmerkend voor de stuwwallen van 't Gooi. Bij de boring in Eemland kwam er een heel ander profiel uit. De eerste 30 cm was aarde, vervolgens een vette kleilaag van zo'n 50-60 cm en daarna het eeuwenoude zwarte veen, waarin nog de plantresten van duizenden jaren geleden te voelen en zien waren. In de Eempolder waren, naast docenten van school, Nelleke Bary, Kees de Heer (IVN-gidsen) en Maya Heinsbroek (Stichting Omgevingseducatie) aanwezig als begeleider. Kees liet een diepere boring zien en legde de leerlingen het ontstaan van stuwwal en de Eempolder, in de voorlaatste ijstijd, uit. Hij liet ook zien hoe vanaf de Middeleeuwen de bewoners aan de hogere kant (Eemnes) van het gebied zich vestigden en via kanalen en vaarten het moeras ontgonnen. De ontwikkeling van dit gebied is vergelijkbaar met de Westbroekse Zodden en het Binnenveldse Hooilanden (bij Veenendaal en Rhenen). Iedere leerling had een opdrachtboekje, inclusief routebeschrijving meegekregen. Er waren per groepje afspraken gemaakt wie waarvoor zou zorgen. Via de vragenlijsten werden de jongeren uitgenodigd de verschillen (in grond, maar ook omgeving) te ontdekken. Kleurverschillen, grondsoort en vochtigheid werden in een tabel opgenomen. Er werden tekeningen van de horizon gemaakt, inclusief een legenda van wat het voorstelde en ook het kompas (waar is het Noord, Oost, Zuid enz.) was nodig. Op een zonnige dag zeer goed te doen, alhoewel er ook slimme leerlingen waren die het kompas op hun telefoon gebruikten. David Weishut, een van de leerlingen, vond het een toffe dag, maar wel ver fietsen. Het boren in de grond van de Eempolder vond hij het leukste. Verbazend dat er nog oude plantresten over zijn in het veen van heel lang geleden. David zag erg goed het verschil tussen de Tafelberg op de Gooise Heide en de platte Eempolder. Hier was veel meer door de mensen ingegrepen, met de snelweg aan de ene kant en windmolens aan de andere kant. Er waren wel weinig huizen in de polder.

Deze veldwerkexcursie is een aantal jaren geleden door Omgevingseducatie gemaakt, in samenwerking met het IVN Gooi. Nelleke Bary is ook actief in de Vogelwerkgroep en zeer bekend met natuur, landschap en cultuurhistorie van de Eempolder. Zij wees op de broedende vogels, de extra voorzieningen (zoals elektrische vossenhekken en hoog water) die boeren aanleggen om het vogelbestand in de Eempolder op peil te houden. Een stukje verderop zijn waaien te vinden, die zijn ontstaan door dijkdoorbraken in vroegere tijden. Deze waaien zijn uitgebreid beschreven op de website van geopark HGV (: <https://www.geopark-heuvelrug.nl/geo-locaties/aardkundige-monumenten/de-waaien-van-eemland/>) en worden mogelijk een volgende keer wat meer meegenomen in de route en excursie-opzet.

De docenten van S.G. Huizermaat werken het programma ieder jaar bij, zodat het actueel blijft. En voor de leerlingen natuurlijk niets effectiever dan in het veld te leren over het ontstaan van zo'n gebied.

Kees de Heer, die naast zijn IVN werk ook betrokken is bij het Geopark Heuvelrug Gooi en Vecht, organiseert al zo'n 10 jaar landschapsexcursies voor de middelbare scholen in Amersfoort. Voor bijna alle leerlingen is dit de eerste keer dat ze kennismaken met een grondboring. Vaak ook voor de docenten. Dat maakt het onderwijs zeer praktisch en duidelijk. Kinderen ontdekken zelf hoe de grond is opgebouwd. Het beklijft zo veel beter. Het valt Kees op hoe weinig de bewoners weten van de aardkundige waarden van de regio. Daarom ondersteunt hij het Geopark initiatief en organiseert hij landschapsexcursies. Hij bepleit hier veel meer bekendheid aan te geven. Eigenlijk past een les over het Geopark in de onderwijsprogramma's van alle middelbare scholen in de regio.